

УДК 911.3

Т. Т. Романченко,

студ. III курсу, геогр. ф,

Київський національний університет

імені Тараса Шевченка

Tanya.Romanchenko@i.ua

ГЕОГРАФІЯ ІНТЕЛЕКТУ І ТВОРЧОСТІ: СУСПІЛЬНО- ЛАНДШАФТНИЙ ПІДХІД

Постановка проблеми. Дослідження ландшафтів зазвичай проводиться з природознавчих міркувань, але проблема співіснування людського і природного середовища потребує різнопозиційних поглядів, в тому числі філософського, соціального, суспільного.

Аналіз досліджень і праць. В античній науці людина і природа не розглядалися, як окремі компоненти. Навпаки, метою дослідників був пошук зв'язку і єдності. З матеріальним і технічним прогресом людство відділилося від природи в прямому сенсі. Відповідно, такий же процес відбувався і в сприйнятті і уявленні самою людиною себе відносно природного простору. На сьогодні людина є незалежною від природного середовища. Принаймні, так вважає. В науковій літературі достатньо праць, де фіксується єдність і нерозривність людини з природою. Дж. Дреппер в своїй праці «Природа и жизнь Америки и их отношение к происхождению междоусобной войны (1871 року)» доводить залежність соціальних процесів від природних. Також достатньо напрацювань і ландшафтному напрямку, де досліджувалося сприйняття ландшафтів населенням.

Завдання, цілі і спроби. Об'єктом дослідження є інтелектуальна і творча праця людства, а предметом – особливості відтворення інтелектуальної і творчої

праці людини в різних часово-просторових пропорціях на ландшафтному тлі. Практикується спроба поєднати природне і суспільне середовище, а також один з результатів їх взаємодії – інтелектуальну і творчу праці людини, в одну систему. Застосовано історичний та системний підхід.

Основний матеріал. Ще на витоках творення суспільної філософії, Аристотелем була сформована філософська аксіома: все в житті плинне, все тече, все змінюється. Узагальнюючи його висновок та спостерігаючи за суспільним розвитком впродовж віків, можна дійти аналогічної думки: будь-який суспільний порядок, адміністративний устрій держави, вигляд ландшафту – все змінне. Але в уявленні однієї людини, закріпленої до певного зрізу в часово-просторовому континуумі, весь набір вищезгаданих умов зовнішнього існування, є єдиним і непорушним тлом реалізації життєвих потреб. Людина не виходить за межі свого існування, тому що простір її сприйняття обмежений часовими рамками її життя. Все те, що фіксується наукою в суспільстві у вигляді законів, явищ, теорем, все що здається сталим і вічним, насправді має відносний і змінний характер в питанні часу і вічності.

Якби все людство уявляти у вигляді однієї абстрактної особи, вік якої сягає всіх історичних періодів, то кожне нове покоління – це кожен ранок цієї однієї людини, коли вона, прокинувшись, не пам'ятає, що було вчора. Таким чином, досягнення кожного покоління – це добре, але повинна бути і певна загальна концепція, де б в суспільній свідомості існував тісний міжпоколінний зв'язок. Звичайно, це дуже ідеальні речі, які на практиці зустрічаються рідко. Через соціальні біди і негаразди, через брак необхідного для життєдіяльності, людство перетворюється на суцільну істоту сьогоденного існування і не виходить з рамок реального часу і масштабу життя. Науковцям лишається одне: збагнути, зрозуміти те, що є недосяжним для буденного сприйняття простору і часу. Зовсім недавно, півстоліття тому, почав застосовуватися системний підхід. Системою визначено те, що є сукупністю певних елементів, які пов'язують

певні зв'язки. Якщо застосовувати поняття системи до суспільства, то суспільство є системою, а люди – це її елементи. З точки зору Вічності (безперервності людського існування), система існувала завжди. Лише на зміну одному елементу приходять інші (або декілька, з урахуванням демографічних особливостей). Генетично – кожен з них несе інформацію за всі попередні. Але інтелектуально і розумово – не завжди. Нажаль, в суспільстві досить часто йде «вимирання досвіду». Пояснити і простежити дану закономірність можна за наступними схемами (рис. 1).

Дана схема відображає хаотичність і невпорядкованість людського життя в просторі і часі. Кожен відрізок – це та сумарна кількість років, яку проживає людина. Відсутність зв'язку між відрізками – це відсутність міжпоколінного зв'язку. Тобто, кожен індивід починає жити окремо, накопичувати власний досвід, який потім за збігом обставин або піде далі в люди, аби зникне навіки. Наступна схема (Рис.2) вказує на можливий варіант, як ідеальний. Генетично і фізично – він правильний. Якщо життя є неперервним в часі, то його проекція – це лінія в будь-якій формі (спіраль, ламана чи крива). В даному випадку, кожне життя – це лише певний її відрізок. Умовна лінія, відмінна на схемі кольором, відображає послідовний зв'язок поколінь, утворюючи таким чином часову цілісність людського існування.

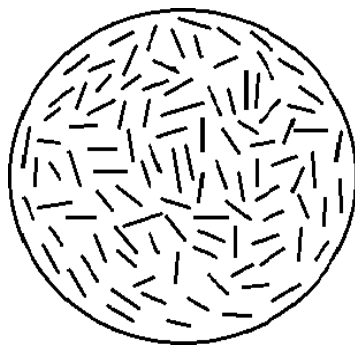

Рис.1 Відображення періоду людського життя в поколіннях

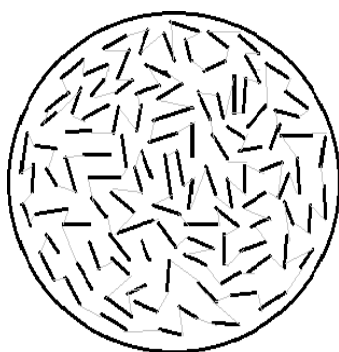

Рис.2 Система послідовності поколінь

В даних схемах у вигляді відрізків в першу чергу вказується той досвід і ті інтелектуальні та творчі надбання, що виникли в результаті самого життя в ландшафтному середовищі, а не саме існування людини, як фізичної істоти. Тому, відірваність, незавершеність, певний абстрактний розрив ліній на схемі чи дроблення відрізків – це лише вияв незбереженості і втрати духовних, творчих та інтелектуальних надбань суспільства, а не відсутність існування людини як такої. Якщо людина прожила таке життя, що не зафіксувала жодної світоглядної чи творчої думки і не втілила це в життя з допомогою певних засобів, тобто не поділилася зі світом – її життя непомітне і втрачене для історії. Такі відрізки, не забарвлені ніякою працею, лишаються білими плямами в історії. Наступна схема саме це і відображає. Вузловими точками є

індивіди, відрізками – їх творчо та інтелектуально збалансоване життя. Обірваність – втрата культурних надбань. На сьогоднішній день з минулого в сьогоденні лишилося те, що було донесено, а не все, що творилося. Тому, в суспільстві часто йде вимирання досвіду, коли лишаються незавершені гілки.

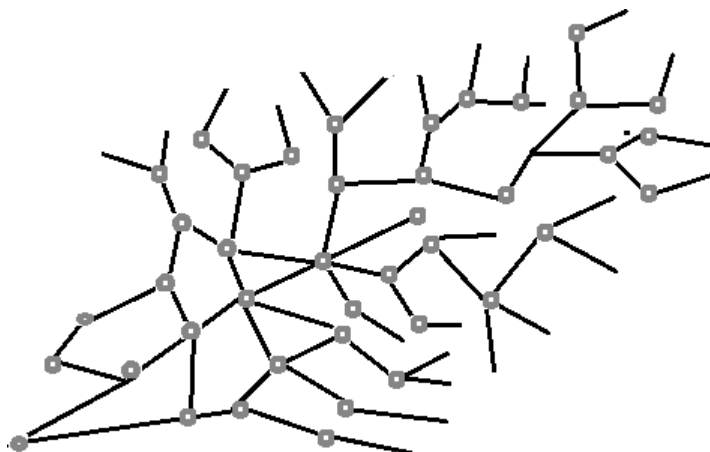

Рис.3 Гілки інтелекту і творчості людства в розрізі поколінь.

Життя одного індивіда можна розкласти на наступні складові: а) наявність ландшафту (Рис.4) в межах якого протікає життя;

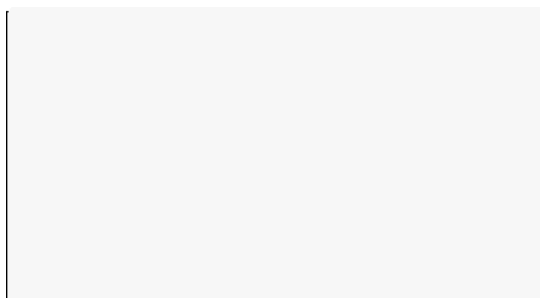

Рис.4 Ландшафт - життєвий фон.

б) інтелектуальний і творчий внесок у суспільство людини, зумовлений її взаємодією з ландшафтним середовищем (рис. 5);

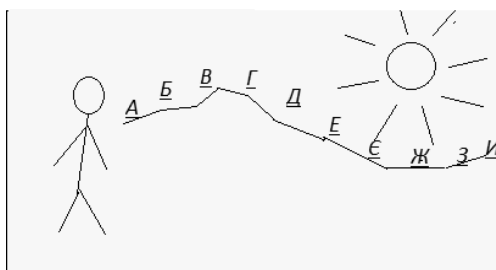

Рис.5 Інтелектуальна і творча праця в межах ландшафту

в) історичні узи, що формуюють послідовність інтелектуальних і творчих надбань (рис. 6).

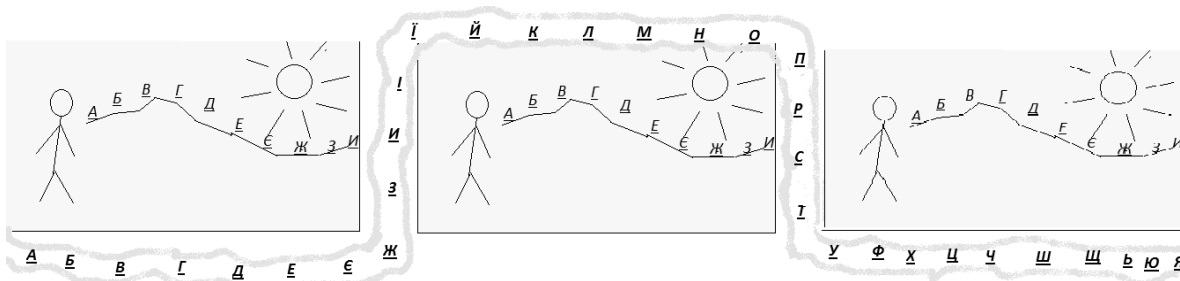

Рис.6 Інтелектуально-творча система суспільства

В першому випадку ландшафт є середовищем, в якому відбуваються всі суспільні події. Друга категорія відображає суть і структуру явищ і подій. Саме на цьому рівні відбувається формування світорозуміння, затвердження парадигм, доведення різноманітних теорем. Так формується інтелектуальний і творчий соціальний каркас людини в тому часі, в якому вона живе. Історична нитка, змальована в третьому пункті – це вісь, що з'єднує людські життя в межах одного ландшафту в часовій послідовності, зберігаючи їх унікальними і цінними. Таким чином можна говорити про наявність соціальної часово-динамічної інтелектуально-творчої системи суспільства (ІТС). Поняття інтелектуально-творчої системи в тому розумінні, в якому воно було сформоване, набуває значення наукової категорії і може слугувати для потреб в галузі суспільствознавчих досліджень.

Загалом в суспільстві можна виділяти ІТС наступних рівнів: 1) особистого;

2) тематичного; 3) національного;

В першому випадку ІТС формується в межах одної-декількох родин. Як правило, такі ІТС дуже недосконалі, адже історія хоч і формується, але обривається майже на кожному поколінні (Рис.7).

Другий рівень ІТС може формувати будь-яка витримана тема, що зберігає тенденцію свого існування впродовж життя багатьох поколінь. Це є певна сфера інтересів, що об'єднує певне коло зацікавлених. Сюди можна віднести будь-яку галузь господарства чи творчості, науки чи чогось іншого.

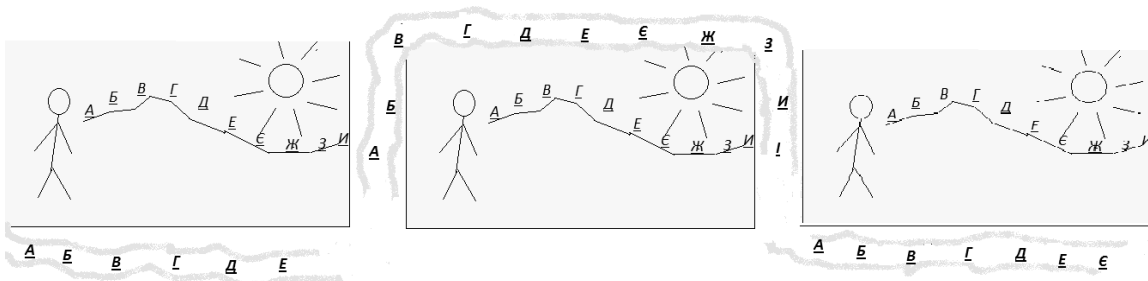

Рис.7 ІТС особистого рівня.

На третьому рівні ІТС є тою системою, де знехтувані інтереси окремої людини. До уваги беруться лише загальні показники. Це є історія держав, імперій. Ключову роль грає найсильніший момент в історії, яка є зінтегрованою цілісністю. Людина стає найдрібнішим елементом в просторі.

Висновки. Ландшафт, а вірніше характер його сприйняття людиною, є причиною багатьох суспільних відносин. Довкола ландшафту відбувається творче осмислення людиною власного життя, в результаті чого формуються різноманітні суспільні відносини різних рівнів: від державного до особистого. Єдиною проблемою є збереження ролі ландшафту для людини.

